

مقاله

رفتارگرایی در علوم اقتصادی و مالی

دکتر احمد احمدپور

داشتن یک نگرش سیستماتیک به بازار سرمایه، کنش‌ها و واکنش‌های آن، در دست‌یابی به شناختی درست از آن، ضروری است. در بازارهای پیچیده امروزی، برای آن‌که بتوانیم تحلیل درستی از بازار آرایه کنیم باید کلیه عوامل اثرگذار بر آن را بشناسیم. یکی از عوامل مهم و مؤثر در بازارهای مالی، کنش‌های رفتاری سرمایه‌گذاران است. این موضوع به حدی مهم و اثرگذار است که در سال‌های اخیر دانشمندان علوم مالی، مجموعه تعاملات رفتاری سرمایه‌گذاران را نظریه‌پردازی کرده و در مقوله نسبتاً گسترش یافته‌ای به نام مالی رفتاری (Behavioural Finance) قرار داده‌اند.

پیشینه مالی رفتاری تقریباً به اوایل دهه هفتاد بازمی‌گردد. این شاخه ترکیبی علوم مالی، که در واقع علوم روانشناسی و بعضاً جامعه‌شناسی را برای تحلیل بهتر مسائل بازارهای مالی مورد استفاده قرار می‌دهد به وجوهات مختلف بازارهای مالی می‌پردازد و تأکید آن بیش‌تر به تأثیر شخصیت، فرهنگ و قضاوت‌های سرمایه‌گذاران بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاری می‌باشد.

هجوم اطلاعات بی‌شمار در عصر رسانه و پیشرفت فناوری‌های ارتباطاتی رفتار بشر را در موقعیت‌های مشابه با قبل دچار تغییر کرده است. به نحوی که سرعت دریافت اطلاعات و انتظار پاسخ سریع به آن، اشتباهات و تورش از رفتار عقلایی

را در انسان‌ها افزایش داده است. دنیای امروز ما، سرشار از این تورش‌های رفتاری است و صد البته نباید گمان کرد که در ادوار گذشته تورش‌های رفتاری نسبت به رفتار بهینه‌گرایی عقلایی وجود نداشته است. اندیشمندان علوم اقتصادی و مالی در پی پاسخ به معماهای یاد شده برآمدند و در این راستا از نتایج تحقیقات سایر اندیشمندان در علومی هم‌چون روانشناسی، ریاضیات، مردم‌شناسی آمار، زیست‌شناسی و حتی فیزیک در تشریح و تبیین دلایل وقوع یک پدیده اقتصادی یا مالی فروگذار نکردند.

اقتصاد رفتاری یکی از جریان‌های مهم اندیشه اقتصادی بر مبنای محدود کردن فرض اولیه عقلانیت کامل است، که با هدف پاسخ‌گویی به تناقضات رفتاری انسان‌ها به وجود آمد. می‌توان گفت از سال ۱۹۸۴ که نخستین نشست ارتقای اقتصاد رفتاری (SABE)^۱ برگزار شد، نظریه‌های مبتنی بر توضیح رفتار در اقتصاد و مالی به شکل جدی طرح و پاسخ‌گویی بسیاری از کاستی‌های مکتب نئوکلاسیکی شده‌اند. امروزه کاربرد تحقیقات روانشناسانی هم‌چون کانمن؛ تورسکی و وارد ادواردز موجب تحولی شگرف در حوزه مالی شده و به درک بهتر نحوه تصمیم‌گیری عواملان اقتصادی در مورد زمان، پول و منابع خود کمک شایانی کرده است. برخی از یافته‌های روانشناسانه از رفتار اقتصادی انسان‌ها که تا کنون بدست آمده را بطور خلاصه می‌توان چنین برشمرد:

- همیشه زیان بیش از منفعت در نظر افراد جلوه‌گر می‌شود و میان سود و زیان نوعی عدم تقارن وجود دارد که مشاهده آن بسیار ساده است.

- قضاوت‌های آتی انسان‌ها متأثر از شناخت یا تأثیرات ابتدایی، آنان است.

- مثال‌های روشن و واضح در مقایسه با اطلاعات انتزاعی اما دقیق‌تر، نقش بیشتری در تصمیم‌گیری‌ها دارند. (روش تمثیل در مورد انسان‌ها مقبول‌تر از استنتاج‌های منطقی استقرایی است.)

- انسان‌ها به سخت فکر کردن عادت ندارند و به اولین جواب شهودی که به ذهنشان می‌رسد راضی می‌شوند.

جالب آن‌که در طی سال‌های اخیر در کشور ما نیز استفاده از ابزارهای رفتارگرایان برای توضیح حرکات بازار، مورد توجه محققان قرار گرفته و رفته رفته در محافل آکادمیک کشور، شناخت رفتار بازار یا بررسی نظریه‌های پیشنهادی رفتارگرایان در بازارهای سرمایه کشورهای پیشرو مورد استقبال قرار می‌گیرد. این شماره از ماهنامه به موضوع اقتصاد و مالی رفتاری می‌پردازد، باشد تا محققان جوان کشور ضمن آشنایی با این موج جدید علمی به تحقیقات بیش‌تری در این خصوص روی آورند.

1- Society for the Advancement of Behavioral Economics